

14 tez o odbudowie ukraińskich miast i wsi

Odbudowa ukraińskich miast i osiedli będzie wymagać olbrzymich nakładów finansowych oraz ciężkiej pracy mieszkańców i władz. Będzie ona z pewnością wspierana przez demokratyczny świat, w tym Polskę, Unię Europejską, USA, Kanadę.

Aby odbudowa miast była sprawna, a zasoby alokowane efektywnie, przedstawiamy tezy opracowane do wykorzystania przez kolegów w Ukrainie oraz do pogłębionej dyskusji wśród potencjalnych dawców pomocy:

1. Odbudowa ukraińskich miast i wsi powinna być wpisana w szeroki międzynarodowy program budowania siły gospodarczej Ukrainy, na kształt Planu Marshalla, przy czym program ten powinien akcentować budowanie międzynarodowej konkurencyjności ukraińskiej gospodarki.
2. Odbudowa miast i osiedli nie powinna dążyć do odtworzenia stanu infrastruktury i warunków sprzed wojny, lecz powinna dążyć do stworzenia miejsc: przyjaznych dla wszystkich grup wiekowych, bezpiecznych, zdrowych, efektywnych energetycznie, dostępnych. Słowem - miejsc wysokiej jakości życia.
3. Należy w planowaniu odbudowy miast i osiedli wziąć pod uwagę wszystkie europejskie progresywne trendy rozwoju lokalnego: miasto zwarte, miasto bliskie (czy też tzw. 15-minutowe), miasto zrównoważonej mobilności (tj. priorytetowe traktowanie ruchu pieszego i rowerowego oraz komunikacji zbiorowej), mądra adaptacja do zmian klimatu (m.in. przez zrównoważone budownictwo, rozwijanie błękitno-zielonej infrastruktury; lokalne krótkie łańcuchy żywnościowe). Spójnikiem zasad i kierunków odbudowy powinny być Cele Zrównoważonego Rozwoju sformułowane przez ONZ, w tym zwłaszcza Cel 11: *Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu*.
4. Działaniom w infrastrukturze, od etapu planowania, powinien towarzyszyć szeroki nurt działań społecznych (tzw. miękkich). Społeczności ukraińskich miast i wsi zostały dotknięte traumą wojny - potrzebują indywidualnych i grupowych działań łagodzących ogólnokrajowy zespół stresu post-traumatycznego.
5. Sprawdzone europejskie mechanizmy odbudowy i regeneracji, których skuteczność została udowodniona, powinny być wzięte pod uwagę. Przykładem takiego mechanizmu jest kompleksowy system rewitalizacji w Polsce, którego zasady sprawdzają się także w Mołdawii. Oczywiście każdy mechanizm musi zostać dostosowany do uwarunkowań ukraińskich i celów polityki rozwoju kraju i regionów.
6. W każdym mieście lub osiedlu odbudowa powinna zostać zaplanowana indywidualnie, z maksymalnym uwzględnieniem lokalnej mozaiki problemów, potrzeb i potencjałów; w oparciu o ogólne kierunkowe zasady krajowe. Wypracowanie modelu i kierunków odbudowy w każdym mieście odbywać się winno „z ludźmi i dla ludzi”. Oczekiwania, potrzeby i marzenia mieszkańców powinny być uwzględniane na każdym etapie odbudowy.
7. Wielki, europejski (lub transatlantycki) program odbudowy ukraińskich miast i wsi powinien być zaplanowany nie w Brukseli czy Waszyngtonie, lecz w Kijowie. Pomoc zagraniczna powinna być koordynowana centralnie przez rząd Ukrainy (Minregion - Ministerstwo ds. Rozwoju Gmin i Terytoriów Ukrainy). Dodatkowo, indywidualne

programy i projekty wsparcia zagranicznego powinny być „satelickie” wobec głównego programu odbudowy; a ich kierunki powinny być indywidualnie uzgadniane z krajowymi celami odbudowy. Zatem nie centralne planowanie, ale: na poziomie centralnym koordynacja i tworzenia ram i zasad, na poziomie lokalnym - indywidualne programy odbudowy/rewitalizacji.

8. Doradztwo zagraniczne powinno być zapewnione na poziomie krajowym, obwodowym i lokalnym. Należy jednak akcentować, że elementem doradztwa zagranicznego powinny być każdorazowo działania na rzeczy zwiększania know-how ukraińskich kadr rozwoju terytorialnego.
9. Należy dążyć do harmonizacji pomocy międzynarodowej. Z pewnością ważne jest unikanie „konkurowania” przez różne podmioty i źródła finansowania o dane tematy pomocy lub miejsca (miasta). Po raz kolejny - rząd Ukrainy powinien być poważnie, podmiotowo traktowany jako biorca pomocy.
10. Finansowanie programu odbudowy miast i wsi Ukrainy powinno pochodzić początkowo z pomocy międzynarodowej, a następnie i w dłuższej perspektywie z kontrybucji wojennych, na przykład przez prosty mechanizm: 20 procent z importu rosyjskich węglowodorów (gaz, ropa, węgiel) przez 30-50 lat.
11. Know-how polskich rewitalizatorów pozostawiamy do dyspozycji Przyjaciół z Ukrainy. W Polsce od kilkunastu lat prowadzimy w wielu miejscach skuteczne procesy rewitalizacji. Co więcej, polskie miasta przeszły spektakularny proces odbudowy po II Wojnie Światowej. Mamy sporo doświadczeń z kompleksowych działań w miastach, gdzie z powodu tzw. luki remontowej (czyli różnicy między środkami na infrastrukturę a potrzebami jej utrzymania i modernizacji) nastąpiła głęboka degradacja techniczna i społeczna.
12. Polskie doświadczenie z doskonalenia zasad rewitalizacji wskazuje, że działania społeczne powinny być nie mniej ważne niż poprawa infrastruktury.
13. Na poziomie Unii Europejskiej, poza przekazywaniem funduszy, należy włączyć ukraińskie miasta i społeczności w programy unijne, takie jak np.: Nowy Europejski Bauhaus, Erasmus+, Europejski Zielony Ład, programy dotyczące włączenia społecznego i kultury.
14. Należy wykorzystać i rozwijać potencjał partnerstwa ukraińskich miast z miastami w Europie i na świecie. Partnerstwo to sprawdza się na poziomie pomocy humanitarnej, z pewnością sprawdzi się także na długotrwałym etapie odbudowy.

To są oczywiście wstępne tezy do dyskusji, kiedy przyjdzie na to odpowiedni czas.

Andrzej Brzozowy i Rajmund (Kuba) Ryś

Warszawa, 27 marca 2022

Andrzej Brzozowy i Rajmund (Kuba) Ryś to autorzy m.in. Krajowej Polityki Miejskiej 2023 oraz krajowego systemu rewitalizacji w Polsce. Od sześciu lat działają jako Projekty Miejskie - zlokalizowana w Warszawie firma doradcza oferująca krajom, miastom, metropoliom, regionom i krajom doradztwo i szkolenia w zakresie progresywnego rozwoju terytorialnego, ze specjalizacją w rewitalizacji.